

ved henvisning til en etnisk, kulturel, sproglig og religiøs identitet.

På mødet i København i juni 1990 om CSCE's menneskelige dimension (CHD) gik man videre på mindretalsområdet. Mødet resulterede i København-dokumentet, der i et af de fem substantielle afsnit behandler spørgsmålet om nationale mindretal (de øvrige afsnit omhandler retsstatsprincippet, individuelle rettigheder, demokratiske institutioner samt den såkaldte CHD-mekanisme). I afsnittet om nationale mindretal anerkender CSCE-staterne, at medlemmer af disse mindretal har ret til frit at udtrykke, bevare og udvikle deres etniske, kulturelle sproglige eller religiøse identitet uden forsøg på tvungen assimilering. Dette omfatter bl.a. retten til at benytte sit modersmål og til at oprette egne uddannelsesmæssige, kulturelle og religiøse institutioner, organisationer og foreninger. Endvidere fordømmes alle former for diskrimination og forfølgelse på baggrund af religion og ideologi.

Monitorsystemet, der udvikledes som et instrument på våbenkontrollområdet, har fundet videre anvendelse i CSCE-sammenhæng og også været brugt i konfliktsituationer, som indeholdt mindretalsproblemer. I det hele taget er udsendelse af missioner et af de mest perspektive instrumenter, ikke mindst på mindretalsområdet. Danmark har for eksempel deltaget i missioner til Baltikum, det tidligere Jugoslavien samt Tjetjenien.

Særlig markant er OSCE's Højkommissær for Nationale Mindretal (p.t. hollænderen Max van der Stoep). Højkommissærens mandat er udformet i slutdokumentet fra CSCE-topmødet i Helsingfors i 1992. Heraf fremgår det, at tyngdepunktet i hans opgaver ligger inden for tidlig varsling af spændinger forårsaget af nationale mindretal, som kan udvikle sig til konflikter, der påvirker forholdet mellem medlemsstaterne. Såfremt disse spændinger udvikler sig til åbne konflikter, overgår ansvaret for håndtering af disse til andre OSCE-instanser. Disse instanser, herunder OSCE-formandskabet, kan imidlertid bede Højkommissæren engagere sig i bestræbelserne på at tilvejebringe en løsning på konflikten. I praksis har Højkommissæren, bortset fra sine undersøgelser af de europæiske sigøjnerbefolknings situation, som netop byggede på en anmodning fra OSCE's Komite af Højstående Embeds-

mænd, hidtil koncentreret sit arbejde om nationale mindretal, som giver anledning til problemer mellem to eller flere stater, oftest i grænseområder.

I OSCE-sammenhæng betegner Stabilitetspagten en foreløbig slutsten på bestræbelserne på mindretalsområdet. Initiativet til Stabilitetspagten var fransk, men det blev overtaget og omformet af EU, især med henblik på at sikre, at mindretalsproblemer blandt ansøgerlandene til medlemskab af EU blev løst, forinden de pågældende lande blev medlemmer. Under en konference i Paris i marts 1995 blev Stabilitetspagten vedtaget og formelt overdraget til OSCE. Selve pagten består af en politisk hensigtserklæring vedrørende godt naboskab fulgt af ca. 100 bilaterale aftaler mellem de central- og østeuropæiske lande indbyrdes, mellem de central- og østeuropæiske lande samt EU-landene og mellem de central- og østeuropæiske lande samt deres umiddelbare naboer. Til pagten er knyttet et bilag indeholdende en lang række projekter, som EU finansierer eller planlægger at finansiere gennem PHARE-programmet, og som støtter pagtens målsætninger.

Der er næppe tvivl om, at netop udsigten til medlemskab af EU har været en overordentlig kraftig tilskyndende til kandidatlandene i Central- og Østeuropa til at få indgået aftaler med deres nabolande om vanskelige mindretalsproblemer. Aftalen mellem Ungarn og Slovakiet illustrerer dette udmærket. Det bør bemærkes, at Stabilitetspagten udelukkende sigter mod løsningen af problemer for grænsemindretal, altså mindretal, som har et »moderland«. Dens modelværdi ville derfor være begrænset for eksempel i Rusland.

Med Østesørådets beslutning (fra maj 1994) om at oprette en stilling som Kommissær for Demokratiske Institutioner og Menneskerettigheder er endnu et niveau føjet til bestræbelserne på at løse og helst forebygge problemer på mindretalsområdet. Ifølge mandatet kan kommissæren studere og rapportere om forholdene ved de demokratiske institutioner og beskyttelsen af menneskerettigheder, herunder mindretalsrettigheder, i medlemsstaterne og komme med anbefalinger til rådet. Han kan afgive fortrolige redegørelser til rådet og fremsætte konkrete løsningsforslag. Som grundlag for sit arbejde kan han også modtage henvend-